

Inledning

Byalaget i Västra Harg har sedan 2011 haft en skolgrupp bestående av engagerade medborgare och föräldrar som vill stötta och utveckla skolans goda möjligheter. Det är denna grupp som har gjort denna skrivelse.

Skolgruppen i Västra Harg delar de observationer som görs i utredningen Studieanpassad årskursfördelning (UTB 2019:224) och målsättningen för grundskolorna i Mjölby kommun; att de ska vara av hög kvalitet, ge elever bästa förutsättningar för lärande samt behörighet för vidare studier i gymnasieskolan.

Utredningen slår fast att situationen i Mjölby kommuns grundskolor inte är bra. Var sjätte elev är inte behörig till gymnasiet och därför har utbildningsnämnden gett utbildningsförvaltningen uppdraget att genomlysna och förändra detta. Resultaten för grundskolan måste höjas.

Sammanfattning

Vi menar att utredningen:

- Ensidigt fokuserar på två landsbygdsskolor men missar de större skolor som har eskalerande resultatproblem inom kommunen.
- Är tendensiös när det gäller beskrivningen av landsbygdsskolor.
- Undviker att se möjligheterna med landsbygdsskolor.
- Utreder inget annat alternativ än F-3 för Västra Hargs skola.
- Diskuterar skolskjuts enbart för att flytta barn från mindre till större enheter och inte tvärtom.

Vi vill att utredningen fortsättningsvis:

- Gör en barnkonsekvensanalys av förslagen.
- Utreder alternativet F-6 för Västra Hargs skola.
- Utreder möjligheten till flexibel gräns för skolskjuts och fritidsskjuts
- Utreder möjligheterna med landsbygdsskolor som resurs i Mjölby kommun som t ex för elever som behöver skolgång i mindre grupp och annan miljö än vad skolor i tätorten erbjuder
- Utreder möjligheterna att stärka Västra Hargs skola genom samarbete med lokalsamhället

1. Synpunkter på utredningen

Anslaget i utredningen är brett i början och beskriver de olika grundskolornas utveckling när det gäller behörighet (s 2). Det finns tre skolor som har låga resultat som dessutom försämrar sina resultat över en 10-årsperiod.

Men istället för att fördjupa analysen över de skolor som presterar sämst i Mjölby kommun, byter utredningen fokus och diskuterar i huvudsak två mindre landsbygdsskolor (s 5f). Dessa elever utgör en minoritet, 4% av samtliga elever (F-5) i Mjölby kommun (s 5). Utredningen

lämnar däremot diskussionen om de tre större skolorna som visar på sämst resultat vilket är förvånande. De skolorna hyser 46% av alla elever i Mjölby kommuns grundskolor.

Vi vill härmed bemöta ett antal påståenden i utredningen.

a) Landsbygdselever är behöriga

Eleverna från landsbygdsskolorna Västra Harg och Normlösa hamnar i princip uteslutande i Mantorp på Klämmestorp och Vifolkaskolan. Båda dessa skolor har en påtagligt hög andel godkända elever i årskurs 6; 87% respektive 79% i snitt under en fyraårsperiod (s 3). Vifolkaskolan som eleverna vanligen fortsätter till för högstadiet, är den skola som visar bäst resultat i hela Mjölby kommun när det gäller behörighet. Utredningen visar ju härmed att eleverna från Västra Harg och Normlösa blir behöriga till gymnasiet.

Hur kan det då komma sig att t ex Västra Hargbornas barn tycks klara behörighet till gymnasiet? Utredningen pekar ut svaret. De socioekonomiska förutsättningarna samverkar starkt med studieresultat (s 4). I Västra Harg är dessa förutsättningar bra och t o m över snittet i Mjölby kommun (se Lokal ekonomisk analys av Västra Harg socken 2015, avsnitten 3.2 Inkomster och 4.0 Utbildning och jämställdhet).

b) Tendensiös beskrivning

Utredningen presenterar enbart negativa konsekvenser av dessa skolor (s 9). Inga möjligheter eller fördelar med en sådan skola beskrivs. Formuleringar som "*tenderar att*" används för negativa faktorer som inte påvisar något nämnvärt samband, medan "*marginell betydelse*" används för något som har positivt samband till landsbygdsskolornas fördel.

c) Sammanhållna stadier

Sammanhållna stadier verkar heller inte vara en universallösning vilket också är synligt i utredningen. Blåklintsskolan och Lagmansskola har redan sammanhållna årskurser men har trots det bottenresultat. Utredningen backar här och fastslår att detta är bara en av alla faktorer som påverkar studieresultat (s 10).

d) Lärarnas behörighet

Beskrivningen om lärarna i Västra Harg skola är missvisande (s 8). Skolan har behöriga lärare och ligger mycket bra till i jämförelse med andra skolor i kommunen (98,3% Corren 20 november 2020). Återigen förminskar utredningen positiva aspekter till förmån för negativa aspekter.

e) Relevant statistik?

Då avgångsklasserna i Västra Hargs skola är små (5–8 elever per år) blir det svårt att föra statistik över små grupper även om man gör det över tid. Enskilda elevers resultat påverkar gruppen för mycket. Uppenbart är att eleverna från dessa skolor klarar behörighetskravet till gymnasiet eftersom Vifolkaskolan har kommunens bästa siffror.

Redovisningen av landsbygdsskolornas elevers resultat är därför vanskelig (s 6). Antalet elever som ingår i redovisningen är inte angivet. Det är avgörande för analysens giltighet eftersom enskilda individer i små populationer får oproportionerligt stort utslag i statistiken. Att räkna samman flera kullar av elever kan vara ett steg i rätt riktning men fortfarande kan enskilda elever få oproportionerlig betydelse.

För att undersöka om dessa siffror är relevanta vore det intressant att ta reda på hur det ser ut i andra skolor i Mjölby kommun? Är detta enbart en landsbygdsfråga? Vi skulle vilja få möjlighet att ta del av materialet för att kunna göra en bedömning av analysens rimlighet och relevans för dess användning i utredningen.

f) Ogrundad slutsats

Vi menar därför att påståendet att "Med dessa bristande kunskaper har eleverna svårt att tillgodogöra sig den fortsatta undervisningen i årskurs 6-9" (s 6) inte är väl grundat. Dels på grund av att det är svårt att göra statistik på mindre grupper (invändning e), dels att eleverna från landsbygdsskolorna ändå verkar vara behöriga (invändning a).

För att få klarhet i detta behöver man undersöka elevernas skolursprung och vilken korrelation det har med avgångsbetygen. Då vi själva har eller har haft barn i olika åldrar under åren uppskattar vi att eleverna från Västra Hargs skola klarar sig bra. Detta är givetvis en uppskattning och kvalificerad gissning. Men det kan ju också finnas helt andra orsaker än skolursprung som bidrar till skolresultatet vid årskurs 9.

g) Fel fokus

Eftersom dessa två landsbygdsskolor har så få elever leder det till att deras resultat, tyvärr, inte nämnvärt skulle ha någon större betydelse i den sammanlagda statistiken. Man skulle kunna lägga ned skolorna i morgon men det skulle ändå inte lyfta skolresultatet för Mjölby kommun eller göra fler elever behöriga till gymnasiet. De är för få till antalet och dessutom verkar det inte heller vara där problemen finns. Det är andra skolor med betydligt större andel elever som har svaga resultat som dessutom har försämrats över tid.

h) Optimal skolstorlek för Mjölby kommun

Utredningen fastslår att "Enligt internationell forskning är en optimal skolstorlek cirka 800 elever" (s 5). Optimal för vad och för vem? Vad har det för relevans för en landsbygdskommun som Mjölby? Undersökningen som refereras till anger att av alla faktorer som påverkar studieresultat, är skolstorleken den minst relevanta. Lärare, läroplaner, hemmiljön med mera är mer relevant för elevens resultat.

Eftersom skolans storlek är minst relevant för resultaten är det svårt att se relevansen i att överhuvudtaget ta upp siffran 800 elever som "optimal" för Mjölby kommun. Det är få skolor i Östergötland som idag är så stora. I Linköpings och Norrköpings kommuner har några stora skolor med drygt 700 elever. Snittet i Linköpings kommun ligger strax under 250 elever per skola och för Norrköping är motsvarande siffra drygt 240. I Mjölby kommun är Lagmanskolan närmast med 639 elever men den skolan utmärker sig med kommunens lägsta behörighet till gymnasiet (75%). Snittet för Mjölbys skolor ligger på ca 230 elever ungefär som i Linköping och Norrköping. Vi utvecklar denna kritik i bilaga 1.

i) Stimulans av jämnåriga

Avsnittet "*Elevernas stimulans av jämnåriga*" i kommunens utredning är också intressant, eftersom aspekten "*stimulans mellan äldre och yngre*" som uppstår i åldersintegrerade klasser ignoreras helt. Närheten mellan förskola och grundskola, med bland annat en smidig övergång till förskoleklass, är en av Västra Hargs skolas styrkor. Kontakten med elever från olika årskurser tillför en kvalitet istället för ålderssegregation. Det skapar en större gemenskap i skolan och ger barnen större möjligheter att mötas utifrån sina respektive förutsättningar oavsett ålder.

j) Rastverksamhet

Stycket som beskriver rastverksamhet (s 9) tar över huvud taget inte upp den fysiska utemiljön och hur verkligheten ser ut i kommunens olika skolor. Jämför de möjligheter och den kvalitét skolgården i Västra Harg har, som gränsar till ett naturreservat, med den minimala skolgård som exempelvis Lagmansskolan har. För referenser till aktuell forskning om detta se bilaga 5. Se även bilaga 3,4.

k) Framtida lokalbrist i Mantorp

Om lösningen är att busa barn till Mantorps skolor (s 14) måste det byggas ordentligt eftersom lokalbristen är påtaglig (s 12). Detta är fördyrande. Vi menar att det är högst rimligt att använda de lokaler som redan finns och används för skolundervisning i kommunen. Västra Hargs skola är en tillgång och möjlighet här.

Frånsett dessa bemötanden av utredningen ovan vill vi ge ytterligare kommentarer inför andra framtida perspektiv som kommer att analyseras (s 14).

2. Barnperspektiv

Alla beslut som Mjölby kommun tar och som berör barn ska ha ett barnperspektiv som en aspekt både i underlag och i beslutstexter. En sådan barnkonsekvensanalys är därför högst intressant i detta fall liksom möjligheten till delaktighet från barnens sida.

Någon konsekvensanalys utifrån barnperspektiv har vi hittills inte sett i utredningen. Den återfinns i listan över ytterligare analyser så att den verkar vara planerad under våren inför det kommande beslutet. Det är viktigt att den sker i tid och inte läggs in efteråt utan finns med som synsätt och ett par glasögon i arbetsprocessen. Vi ser fram emot den och att vårdnadshavare involveras i processen.

3. Upptagningsområden, skolskjuts och fritidsskjuts

Ytterligare en aspekt som ska tas upp är skolskjutsar. Förändrade eller flexibla upptagningsområden för landsbygdsskolor en viktig fråga. Förändringar av skolskjutsregler är fullt möjliga så att det går att ge större möjligheter för vårdnadshavare att kunna placera sina barn i landsbygdsskolorna.

En annan möjlighet är att använda så kallad fritidsskjuts för att stärka möjligheten att välja en landsbygdsskola. Om vårdnadshavare skulle kunna hämta elever vid fritids i Mantorp, även om eleverna går i en landsbygdsskola, skulle dessa kunna bli mer attraktiva. Bussar går ändå åt olika håll. Se möjligheterna! Fritidsskjuts finns på andra platser i Sverige.

4. Utred ett alternativ för F-6!

För att politikerna i nämnden ska kunna fatta ett välgrundat beslut om den framtida stadieindelningen för de berörda skolorna måste det finnas ett relevant underlag, som redovisar de olika alternativen och deras effekter. Barnkonsekvensanalys är ett centralt verktyg i denna fråga.

Vi menar också att alternativet F-6 måste redovisas. Sakligt och lösningsorienterat med exempelvis hur digitala hjälpmedel och distansundervisning kan fungera som inslag. Kreativa lösningar för att möta de krav som ställs på åk 6, exempelvis finns flera lokaler i Västra Hargs

skolas närhet som skulle kunna användas för vissa typer av lektioner. Den halvdag som elever i dag bussas till Mantorp för vissa ämnen skulle kunna bli en heldag. Detta går att möjliggöra men behöver utredas ordentligt.

5. En positiv framtid för Västra Hargs skola

Vi vill betona att vi arbetar för att stärka Västra Hargs skola och ser den som en tillgång för hela Mjölby kommun. Vi ser en god möjlighet att tillsammans med lokalsamhället skapa bästa möjliga förutsättningar för eleverna och deras utveckling till goda samhällsmedborgare i Västra Harg, Mjölby, Östergötland, Sverige, Europa och världen.

Utifrån dessa nu redovisade synpunkter från vår sida ser vi fram emot en fortsatt konstruktiv dialog med kommunens företrädare, både på politisk nivå och med förvaltningen.

Med vänlig hälsning

Fredrik Olofsson

För skolgruppen i Västra Hargs byalag

Skolgruppen består av Fredrik Olofsson, Maria Larsson, Lisa Johansson, Hanna Tolke och Tobias Josefsson.

Bilaga 1 – Optimal skolstorlek

I utredningen framförs det att "Enligt internationell forskning är en optimal skolstorlek cirka 800 elever". 800 elever. Optimal för vad? I vilket sammanhang? För vilken typ av elever? I vilket samhälle?

Efter att ha undersökt detta påstående närmare finner vi att John Hattie menar att 800 är en optimal skolstorlek. Denna optimala storlek för en skola är dock främst beroende av om eleven kommer från hem med gynnsamma förutsättningar eller inte, vilket rimmar inte så bra med skolans kompensatoriska uppdrag.

Skolans storlek har dessutom absolut minst påverkan för elevernas studieresultat hos de av Hattie redovisade faktorerna, se tabell med effektstorlek nedan. Viktigast är läraren, läroplanen och undervisningen. Om det är någonstans det ska satsas utifrån att stärka elevernas resultat så är det i så fall där, utifrån Hatties forskning.

TABELL 1: Medeleffekten för kategorier som påverkar elevers studieresultat (Hattie, 2012).

KATEGORI	EFFEKTSTORLEK (d)
Läraren	0,49
Läroplaner	0,45
Undervisning	0,44
Eleven	0,40
Hemmet	0,31
Skolan	0,23
Medelvärde	0,40

(Hattie, Synligt lärande, 2014, s 40)

Det är få skolor i Östergötland som idag är så stora. I Linköpings och Norrköpings kommuner har några stora skolor med drygt 700 elever. Snittet i Linköpings kommun ligger strax under 250 elever per skola och ca 240 för Norrköpings skolor. I Mjölby kommun är Lagmanskolan närmast med 639 elever men den skolan utmärker sig med kommunens lägsta behörighet till gymnasiet (75%). Snittet för Mjölbys skolor ligger på ca 230 elever ungefär som i Linköping.

Bilaga 2 - En förälders berättelse

“På skolavslutningen i första klass satt han i ett grupprum i sin hemskola med sin resursperson, oförmögen att delta i ceremonin. Han var pojken med nedslagen blick som kramade sitt gosedjur när han gick genom skolans korridorer. Pojken som åt ensam, inte deltog i idrotten och som under rasterna behövde vila i ensamhet.

Två år senare stod han längst fram på scenen i sin landsbygdsskola och sjöng högt inför en fullsatt bygdegård.

Det här är vår framgångshistoria. Det här är kvitto på att alla barn är individer som behöver olika. För oss var lösningen ett litet sammanhang och en liten miljö.

Det är viktigt att vi har olika skolor som bemöter olika behov. Vad som passar en, passar inte en annan.

Samlokalisering, inkluderingshets och storskolor (utan andra valmöjligheter) riskerar att slå ut de individer som allra skörast. Varje förlorad skolgång är ett enormt misslyckande, inte bara för den enskilde, utan för samhället i stort.”

Johanna Ek, 2021-01-27

<https://www.facebook.com/johanna.tegelstam.92/posts/1886477561504423>

Bilaga 3 - Utformning av utemiljö

Innehåll och reflektioner från Boverkets skrift "*Gör plats för barn och unga!*" med undertiteln "*En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*".

Barn och unga behöver minst 60 minuters fysisk aktivitet per dag. Fysisk aktivitet har stor betydelse för barns kroppsuppfattning, psykosociala och motoriska utveckling samt kognitiva förmåga.

Hälsoeffekterna av fysisk aktivitet handlar om de generellt hälsofrämjande effekterna på organismen som kondition, muskelstyrka, immunförsvar, hjärt-kärlhälsa och mentalt välbefinnande. Särskilt framtida betydelse har förebyggandet av övervikt och av benskörhet

Utomhusaktivitetens hälsofrämjande effekter är en följd av hur de kombinerar lekfull rörelse med naturkontakt och genererar en aktivitet och ett socialt samspel som också påverkar barnets mentala färdigheter. Det finns samband mellan en gårds kvalitet och utevistelse. Ju högre kvalitet en gård har, i form av grönska och väl planerade lektytor, desto mer tid spenderar barn utomhus.

Utomhusleken kan också bidra till mentalt välbefinnande genom stressreducering, återhämtning och uppbyggnaden av olika exekutiva funktioner. På svenska förskolor har utomhuslek på rymliga och gröna gårdar visat sig ha samband med bättre nattsömn, välbefinnande, viktkontroll och koncentrationsförmåga hos barnen.

Exempel på pedagogiska miljöer är odling, vattenanläggningar, miljöer för djur och växter och energiproduktion. Med sådana funktioner kan undervisningen visa samband mellan teori och praktik. Även andra ämnen som svenska, samhällsorienterande ämnen, språk, bild, idrott och hälsa har förutsättningar att använda utemiljön som pedagogiskt rum.

Den utomhusbaserade pedagogiken kan samtidigt utgöra en friskfaktor i skolans arbetsmiljö, genom att man växlar mellan olika platser inomhus och utomhus som bidrar till frisk luft och ökad fysisk aktivitet

På skolgården som hör till Västra Hargs förskola och skola finns redan alla de yttre förutsättningar som nämns i publikationen. Dessutom erbjuder all den angränsande naturen och tillgängligheten till naturreservatet ytterligare dimensioner.

<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/gor-plats-for-barn-och-unga-bokversion.pdf>

Bilaga 4 - Grönområden i skolmiljöer

Forskning.se är en webbplats med forskningsnyheter från svenska högskolor, universitet och forskningsinstitut.

Den länkade rapporten behandlar såväl förskola som skola, dvs en skolgård som den i Västra Harg.

Häls fördelar med gröna miljöer

- Allmänt välbefinnande, sänkt puls
- Lägre BMI genom ökad rörlighet
- Bättre koncentration, vilket kan leda till bättre skolresultat
- Upptäckarglädje och kreativitet
- Samarbete och mindre hierarki
- Ökad vilja att skydda naturen för framtiden.

Källa: Fredrika Mårtensson, Matteo Giusti

Tre faktorer för en bra utegård

- En stor yta på minst 3 000 kvadratmeter. På ytor mindre än 1 000 kvadratmeter får barnen inte upp farten i leken och allas behov kan inte tillgodoses.
- Gott om träd, buskar och växtlighet. Fascinerande natur och "löst material" stimulerar kreativitet och upptäckarglädje, och förbättrar barnens koncentration.
- Bra mix av öppna ytor och vegetation. Det ger många små "rum", vilket innebär att barnen kan navigera i lekflödet och skifta mellan aktivitet och vila.

Källa: Fredrika Mårtensson

<https://www.forskning.se/2019/08/27/darfor-behovs-gronomraden-pa-forskolan/>

Bilaga 5 – Fördelar med en skolgård med rik naturmiljö som Västra Hargs skola

Här följer exempel från forskning som finns på området.

- Barn som vistas i naturpräglad variationsrik utomhusmiljö är bättre på att koncentrera sig än de barn som vistas i en mer naturfattig miljö.
(Grahn et al. Grönstrukturens betydelse för användningen (1995) SLU Alnarp)
- Naturmiljöer bidrar till mindre konflikter bland barn och relationen mellan lärare elev förbättras. Barnen blir mer sociala, läroklimatet förbättras och benägenheten att samarbeta ökar.
(A. Szczepanski, 2008 Lic avhandling. Handlingsburen kunskap – lärares uppfattningar om landskapet som lärandemiljö Linköping)
- Glädjen att gå i skolan förstärks. Ljudnivåerna blir lägre.
(Rødkildeprojektet, et case studie af en naturklasse Videblade park og landskab maj 2008, nr 12.0-10 E. Mygind, Institut för Idrott, Köpenhamns universitet)
- Barn som vistas i en naturrik miljö visade sig vara friskare och mer motoriskt utvecklade än de som vistades i en mer naturfattig miljö, vilket i sig också ger starkare muskler.
(Grahn et.al (1997) "Ute på dagis Hur använder barn daghemsgården ?" Alnarp Stad & land nr 145)
- Naturmiljöer hjälper barn med diagnosen ADHD. Barn som leker på gröna förskolegårdar med bra lekpotential är både lugnare och friskare än de som leker på en mer enformig och naturfattig förskolegård. Barnen fungerade bättre efter vistelse, lek och promenader i naturen. Ju mer naturlig lekmiljö desto lindrigare blev graden av uppmärksamhetsstörning.
*(Grahn et.al (1997) "Ute på dagis Hur använder barn daghemsgården ?" Alnarp Stad & land nr 145.
(Mårtensson et al, (2009) & Faber Taylor et al, (2001))*
- Naturmiljö förbättrar elevernas prestationsförmåga. Detta har visats sig i standardiserade kunskapstester i språk och matematik. Antisocialt beteende minskar såsom våld, mobbing, skadegörelse och nedskräpning samt att man kan se en nedgång i sjukfrånvaron.
(Hedblom, M. Birds and Butterflies in Swedish Urban and Peri-urban Habitats:a Landscape Perspective. Acta Universitatis Agriculturae Sueciae (2007:60))